

ECAZKAR SƏSİN QÜDRƏTİ

O, ecazkar səsinin qüdrəti ilə opera sənətində ən uca zirvələri fəth edir; ifa etdiyi rollar dünyanın ən möhtəşəm səhnələrində ona əbədi sənətkar şöhrəti gətirir. Heç kimə bənzəməyən üslubu, imzası ilə zamanında əfsanəyə döənən opera ifaçıları ilə bir sırada dayanır; milli opera sənətimizin yeni bir inkişaf dövrünün yaradıcısı olur. Səhnəmizin Koroğlusu, Faustu, Otellosu, Vaqifi kimi sevilir. Azərbaycan, rus, eləcə də dünya operasının ən nadir incilərindən yaratdığı təkrarsız obrazlar geniş yaradıcılıq diapozonunun təsdiqi kimi səslənir.

Lütfiyar İmanov yaz günlərinin birində 1928-ci il aprelin 17-də Sabirabadda dünyaya gəlir. Atası Müslüm kişi bu balaca körpənin nə vaxtsa xəzan görməyən əbədi bahar ömürlü ifaçılıq sənətinin yaradıcısı olacağını yəqin ki, ağılına belə gətirməzdi. O zaman hələ beşikdə uyuyan Lütfiyarın Amerikanın, İtaliyanın, Fransanın, Türkiyənin, Yaponiyanın, Çexoslovakiyanın, Macarıstanın, Hindistanın, Suriyanın ən nüfuzlu konsert salonlarında oxuyacağını kim düşünə bilərdi?!

Lütfiyar məktəb illərində rəssamlığı ilə müəllimlərin diqqətini çəkir. Əl işlərinə baxanlar onun rəssam olacağını düşünürlər. Xüsusi şövqlə rəssamlıqla məşğul olsa da, məktəbli Lütfiyar qəlbən səhnəyə daha çox bağlıdır. Sənətə sonsuz sevgisi ilə Sabirabad Dövlət Musiqili Dram Teatrına gəlir. Rəhbərlik onu suflyor ştatına qəbul edir.

İşinə son dərəcə ciddi, məsuliyyətlə yanaşan Lütfiyarı tamaşalarda aktyor kimi oynamaq arzusu rahat buraxmır. Tamaşaların birində xəstələnən ifaçını uğurla əvəz edəndən sonra teatrın rəhbərliyi onu aktyor ştatına köçürür. Beləliklə, suflyorluqla həmişəlik vidalaşan Lütfiyar tamaşalarda aktyor kimi iştirak edir. Gənc aktyor onu qarşıda gözləyən şərəfli sənət yolunun ilk səhifələrini də bu teatrda yazır.

Bədii özfəaliyyət kollektivlərinin respublika müsabiqəsində fərqlənən Lütfiyar Aşef Zeynalı adına Musiqi Məktəbinə imtahan-sız qəbul olunur: dövrünün tanınmış müəllimlərindən olan Aleksandr Akimoviç Milovanovun sinfində vokal sənətinin sirlərinə yiyələnir. Musiqi məktəbində oxuyarkən Azərbaycan radiosu xoruna solist qəbul olunur. “Araz” kinoteatrında şənbə və bazar günləri axşam seanslarından öncə solo konsertlərlə çıxış edir. Bu çıxışlar Lütfiyar İmanovu müğənni kimi şöhrətləndirir. İfaçının üslubu, yüksək səhnə mədəniyyəti, repertuar seçimi tamaşaçıların nəzərindən yayınmır. Tələbə Lütfiyar solo konsertlərində ifa etdiyi hər mahnını müğənni-aktyor kimi təqdim etməyə çalışır.

Özünə qarşı son dərəcə tələbkar olan Lütfiyar daim öyrənməyə can atır, musiqi məktəbini bitirəndən sonra ali təhsil almaq üçün sənədlərini konservatoriyaya verir. Sənət kumiri kimi sevdiyi Bülbülün qarşısında imtahan verir. Lütfiyarı dinləyən Bülbül abituriyentin səs imkanlarını bəyənir, lakin onun yaşını vurğulayaraq yaradıcılıqla məşğul olmağını tövsiyə edir. Bülbül sənət imtahanında gördüyü 28 yaşlı abituriyentin yaxın zamanda Koroğlu obrazında ona dublyor olacağını təsəvvürünə belə gətirmir.

Konservatoriyaya daxil ola bilməyən Lütfiyar Musiqili Komediya Teatrına üz tutur. Bu teatrda Şubay, Bəxtiyar (S.Ələsgərov, “Ulduz”), Aşıq Murad (S.Rüstəmov, “Durna”), Sərvər (Ü.Hacıbəyli, “O olmasın, bu olsun”), Vəli (Ü.Hacıbəyli, “Arşın mal alan”), Heydər bəy (R.Mustafayev, V.Adıgözəlov, “Hacı Qara”) kimi rollar oynayır. Teatrda çalışdığı illərdə Lütfiyar İmanov aktyor heyətində səs imkanları ilə fərqlənir, obraz yaradıcılığında parlaq ifa çalarlarına üstünlük verir.

Musiqili Komediya Teatrında oynadığı rollarda çoxcəhətli yaradıcılığının çox

sayılı istiqamətləri üzə çıxır. Müxtəlif səpkili xarakterləri yüksək məhərrətlə oynama-sı aktyorluq bacarığından qaynaqlanır. O, hər obrazı tipik xüsusiyyətləri ilə yaradır; ən görkəmli gülüş ustaları ilə səhnəni cəsarətlə bölüşür. “Arşın mal alan”da Vəli obrazına özünün sənətkar möhürünü vuran Lütfəli Abdullayevə dublyor olmaqdan belə çəkinmir və görkəmli komikin Vəlisindən tamamilə fərqli bir obraz yaratmağa müvəffəq olur.

Lütfiyar İmanovun Musiqili Komediya Teatrındakı çıxışları incəsənət aləmində böyük maraqla qarşılanır. Tezliklə Opera və Balet Teatrına aldığı dəvət tələyində işıqlı yollar açır. Bu sənət ocağı Lütfiyar İmanov üçün əsl sənət məktəbini əvəz edir; teatrda görkəmli opera müğənnisi kimi yetişir. Niyazi, S.Ələsgərov, S.Rüstəmov, C.Cahangirov, R.Mustafayev gənc müğənniyə xüsusi qayğı ilə yanaşırlar. Teatrın səhnəsində Koroğlu, Vaqif, Azad, Balaş, Əlyar, həmçinin dünya şöhrətli Faust, Otello, Hersoq, German, Xoze, Kavaradossi, Rada-mes kimi obrazlara həyat verir.

Lakin Lütfiyar İmanovun keçdiyi sənət yolu heç də həmişə hamar olmur. Yaradıcılığının ilk illərindən müxtəlif sənət intriqa-ları ilə qarşılaşır; vüqarlı,eyilməz, mərd təbiətli aktyor bəzən həmkarları tərəfindən əsassız tənqidlərə məruz qalsa da, ləyaqətli sənətkar adını həmişə uca tutur.

Aktyorun istedadına qəlbən inananlarla bərabər, ona etibar olunan rolların öhdəsindən gələ biləcəyinə şübhə edənlər də tapılır. 1959-cu ildə Moskvada keçirilən Azərbaycan ədəbiyyatı və incəsənətinin on-günlüyündə “Koroğlu” operasında Bülbülə dublyor-təsdiqlənməsi də bir sıra sənətçilər tərəfindən təc-cüblə qarşılanır. Lakin 30 yaşlı müğənninin tələbkar Moskva tamaşaçılarının qarşısında Böyük Teatrda-kı çıxışı sənətinə ünvanla-nan əsassız şübhələri alt-üst edir.

Koroğlunun ifasında Lütfiyar İmanov səhnəyə adi opera müğənnisi kimi çıx-mır; üslubuna xas olaraq təqdim etdiyi obrazı məhərrətlə yaşayır. Koroğlu obra-zındakı debütü ilə milli ope-ra sənətimizdə yeni sənət estetikasının təməlini qo-yur. Lütfiyar İmanovun Ko-roğlusu həyatiliyi, canlı xa-rakteri, qüvvətli realizmi ilə mərkəzi mətbuatda—Moskvanın nüfuzlu sənət-şünaslarının resenziyala-rında xüsusi vurğulanır. Mətbuat səhifələrində “Ko-roğlu” aktyorun ilk uğurlu çıxışı ilə bərabər, teatrın nailiyyəti kimi də qeyd olu-nur. Moskva dekadasından sonra Lütfiyar İmanov res-publikanın Əməkdar artisti fəxri adına layiq görülür.

“Koroğlu”unudulmaz sənətkar üçün sənət zirvələrinə yol açır. Oynadığı rollar-da janr estetikasına xüsusi həssaslıqla yanaşan aktyor davamlı nailiyyətlərə imza atır. Amplua anlayışından uzaq olan Lütfiyar İmanov “Koroğlu”dan sonra R.Le-onkavallonun komediya janrında yazdığı “Məzhəkəçilər” operasında gözəl oyunu ilə də alqışlanır. Zəhmətsevərliyi, Musiqili Komediya Teatrındakı iş təcrübəsi aktyora obraz yaradıcılığında yardımçı olur. O, ifa tərzində obrazın xarakterinə xüsusi önəm verir, sənət palitrasındakı realist boyalardan istifadə edir.

Lütfiyar İmanov peşəkar

ifaçılığı ilə tamaşaçıları i-nandırmağı bacarır, zala hakim olur. Oynadığı rollar-da fərqli keyfiyyətləri ilə özünü təqdim edir. Naili-yetlərini isə Tanrının bəxş etdiyi nəhayətsiz istedadla bərabər, böyük zəhmətilə qazanır. Qısa müddətdə rus dilini mükəmməl şəkildə öyrənir. Rus dilində oynadığı tamaşalar, ifa etdiyi vokal əsərləri və mahnılar-la hamını heyretləndirir. Aydın diksiyası, sözlərin düzgün tələffüzü, nümunə-vi səhnə orfoepiyası peşəkar ifaçılıq sənətinin əsas xüsusiyyətlərindən sayılırdı.

O, 1960-cı ildə F.Əmirovun “Sevil” operasında Balaş, R.Mustafayevin “Vaqif” operasındakı Vaqif rolu ilə də öz sözünü deyir. Balaş rolunu az öncə Rəşid Behbudov canlandırırsa da, Lütfiyar İmanov növbəti sənət imtahanında da uğur qazanır. Realist oyun tərz-i Balaş rolunda fərqli ifa boyaları ilə səhnə təcəssümünü tapır. Aktyor Balaşın müsbət cəhətlərinə də diqqət yetirərək yaşadığı həyatı, qarşılaşdığı faciələri özünəməxsus sənətkarlıqla təqdim edir.

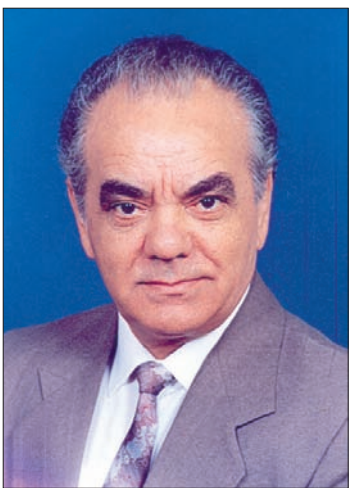
Şarl Qunonun “Faust”unda baş rolun ifası ilə Lütfiyar İmanov potensial imkanlarının nə qədər geniş olduğunu bir daha göstərir. Gərgin məşqlər, nəhayətsiz axtarışlar özünün bəhrəsini verir. 12 dekabr 1961-ci ildə oynanılan ilk premyerada onun təkrarsız ifası parlaq sənət uğuru kimi qeyd olunur.

Böyük Teatrda Bizenin “Karmen” oprasında Xoze rolunda çıxış etmək Lütfiyar İmanov üçün növbəti imtahan olur. Bu mötəbər sənət məbədinə “Koroğlu” operasındakı müvəffə-qiiyyətinin təsadüfi olmadığını bir daha göstərir. Lütfiyar İmanovun Xozesi Moskvanın sənət həyatında əlamətdar hadisəyə çevrilir, görkəmli sənətsü-nasların və tələbkar tamaşaçıların rəğbətini qazanır. Az sonra Kremlin Qurultay-lar sarayında da Xozeni müvəffəqiyyətlə oynayır.

Lütfiyar İmanovun obrazları milli opera sənətimizin yaddaqalan səhifələrini təşkil edir. Zəhəri effektlərə uymayan aktyorun obrazları həyatiliyi, qüvvətli realizmi, xarakterlərin psixoloji məzmunu ilə də seçilir. İ.Offenbaxın “Qofmanın nağılları”nda Qofman, C.Verdinin “Trubador”unda Manriko, “Riqoletto”sunda Hersoq onun sənətdə qazandığı uğurlardır. İfa etdi-yi obrazlarla o, nəinki keçmiş SSRİ məkanında, eyni zamanda, bir çox xarici ölkələrdə görkəmli opera müğənnisi kimi sevilir. Vaxtilə SSRİ məkanında SSRİ Xalq artistləri Yelena Obraztsova, İrina Arxipova, Tamara Milaşkina, Zurab Andcaparidze ilə bir sırada onun da sənətkar adı şərəflə çəkilir. O, 1967-ci ildə respublikanın Xalq Artisti fəxri adına layiq görülür.

C.Verdinin “Otello” operasında Lütfiyar İmanov ən uca sənət zirvələrindən birini fəth edir. Tamaşaçıları Otellonun məhəbbətinə, könül duyğularına, qısqanclığına inandırır. Otello ifaçılarını təqlid etmədən tutduğu orijinal yaradıcılıq yolu onun səhnə estetikasını aydın səciyyələndirir. Lütfiyar İmanov özünün üslubu ilə heç kimə bənzəmir, Otellonun daha çox insani keyfiyyətlərini ön plana çəkir. Səs imkanlarından məhərrətlə yararlanaraq obrazın mənəvi dünyasını yaratmağa müvəffəq olur.

O, vokal sənəti üzrə ali təhsil ala bilməsə də, nəhayətsiz şöhrəti təkə keçmiş SSRİ məkanında deyil, eyni zamanda, xarici ölkələrdə də geniş yayılır. Layiq olduğu şöhrətə gərgin məşqlər, davamlı axtarışlar, ağır zəhmət bahasına nail olur. Moskvada Böyük Teatrda, daha sonra isə İtaliyanın Milan şəhərində “La Skala” teatrında keçdi-yi təcrübə kamil sənətkar kimi püxtələşməsində

müstəsna rol oynayır. Əvəzsiz xidmətlərinə görə 1977-ci ildə SSRİ Xalq artisti fəxri adına layiq görülür.

Konsert ifaçılığı Lütfiyar İmanovun çoxcəhətli yaradıcılığının əsas qollarından biridir. İttifaqlar evinin Sütunlu salonunda, Kremlin Qurultaylar Sarayında, Krasnoyarsk diyarında, Arxangelsk vilayətində Lütfiyar İmanov zəngin repertuarla çıxış edir. Onun repertuarında təsadüfi mahnılarla heç vaxt qarşılaşmaq olmazdı. Tərtib etdiyi repertuar yaradıcılıq siması, keçdiyi sənət yolunun təzahürüdür. Aktyorun səs imkanları, peşəkarlığı ona yeni şöhrət gətirir. İstər italyan klassiklərinin, istər rus klassiklərinin, istərsə də milli musiqi əsərlərini eyni məhəbbətlə oxuyur. M.Qlinkanın, S.Raxmaninovun, P.Çaykovskinin vokal əsərlərini, İ.Dunayevskinin, V.Solovyov-Se-doyun, Y.Frenkelin nəğmələrini keçmiş SSRİ-nin nüfuzlu konsert salonlarında ifa edir. Lütfiyar İmanovun konsert proqramlarında milli musiqimizi, xalq mahnılarımızı da məhəbbətlə təbliğ edir. İfasında səslənən “Azərbaycan maralı”, “Evləri var xana-xana”, “Qalalıyam”, “Ay Laçın”, “Küçələrə su səpmişəm” kimi xalq mahnıların bənzərsiz ifası ilə müxtəlif xalqların, millətlərin ürəklərinə yol tapır. “Görüş”, “Koroğlu”, “Səhər”, “Ulduz”, “Sevil” kimi ekran əsərlərindəki təkrarsız ifaları bu gün də tamaşaçıların ruhunu oxşayır.

Çoxcəhətli yaradıcılığında bəstəkarlıq fəaliyyəti də mühüm yer tutur. M.Füzulinin, Yunis Əmrənin, M.Ş.Vazehin, C.Cabbarlının, B.Vahabzadənin, Şəhriyarın, Nigar Rəfibəylinin, M.Gülgünün sözlərinə olan bəstələri milli musiqi xəzinəmizin incilərindən sayılır. Bu mahnılar onun bəstəkarlıq istedadının parlaq ifadəsidir.

Dövrünün canlı klassikləri sayılan SSRİ Xalq artistləri Bülbül, Rəşid Behbudov, Tixon Xrennikov, Otar Taktakişvili kimi sənətkarların onun ifaçılıq məhərrətinə çox yüksək dəyərləndirirlər. Layiq olduğu sənətkar şöhrətinə qovuşan Lütfiyar İmanov illər keçəndən sonra qapıları üzünə qapadılan konservatoriya-da professor kimi pedaqoji fəaliyyət göstərir. Yeni sənətkar nəslinə vokal sənətinin sirlərini öyrədir. Və dövlətimiz tərəfindən sənətinə verilən yüksək dəyərlərlə Müstəqil Azərbaycanın “Şöhrət” və “İstiqlal” ordenləri ilə təltif edilir.

Lütfiyar İmanov sonuncu dəfə 73 yaşında “Koroğlu” operasında şah rollardan biri sayılan Koroğlu obrazı ilə Qıratın belində səhnəyə çıxır. Unudulmaz sənətkar növbəti dəfə ifaçılıq məhərrəti ilə hamını heyretləndirir. İlk dəfə 1959-cu il mayın 5-də bu rolu ilə səhnəyə çıxan 30 yaşlı Lütfiyar İmanov 43 ildən sonra beləcə səhnə ilə vidalaşır.

İllər keçəcək...Opera səhnəsinə yeni-yeni sənətçilər qədəm qoyacaq. Koroğlular, Faustlar, Xozələr alqışlarla qarşılanacaq. Lakin Lütfiyar İmanovun yaratdığı obrazlar yənə də ecazkar səsinin qüdrətində əlçatmaz ucalığı ilə hamını heyretləndirəcək. Əbədiyaşar sənətin gücü də məhz bundadır...

Hatəm ƏSGƏROV,
rejissor.